

BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA DARSLARNI INTEGRATSIYALASH JARAYONINING O‘QITUVCHI FAOLIYATINI LOYIHALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI

Shukurova Laziza Shokir qizi

Guliston davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak pedagoglarda darslarni integratsiyalash jarayonida o‘qituvchi faoliyatini loyihalashtirishning hozirgi holati tahlil qilingan. Pedagogik loyihalashtirishning nazariy-metodologik asoslari, integratsiyalashgan ta‘limning mazmuni, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik dizayn hamda fanlararo integratsiyaning ahamiyati yoritilgan. Oliy pedagogik ta‘lim muassasalarida bo‘lajak o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligida uchrayotgan muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etishga qaratilgan diagnostik, maqsadli, mazmuniy, texnologik, tashkiliy, baholash va refleksiv bosqichlardan iborat metodik model tavsiya etilgan. Shuningdek, STEAM yondashuvi, raqamli pedagogika, sun‘iy intellekt vositalari va zamonaviy interfaol metodlar asosida integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirishning istiqbolli yo‘nalishlari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish hamda boshlang‘ich ta‘limda integratsiyalashgan ta‘lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak pedagog, o‘qituvchi faoliyatini loyihalashtirish, integratsiyalashgan ta‘lim, fanlararo integratsiya.

Jahon ta‘lim tizimida yuz berayotgan tub islohotlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda kompetensiyaviy yondashuvning ustuvor yo‘nalishga aylanishi pedagogik faoliyatni tashkil etishning zamonaviy mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim tizimida fanlararo integratsiyani ta‘minlash, o‘quvchilarda XXI asr ko‘nikmalarini shakllantirish hamda ta‘lim mazmunini hayot bilan bog‘lash masalalari dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Shu nuqtai nazardan bo‘lajak pedagoglarning darslarni integratsiyalash asosida o‘qituvchi faoliyatini ilmiy asosda loyihalashtirishga metodik tayyorgarligini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik faoliyatni loyihalashtirish o‘qituvchining ta‘lim maqsadlarini belgilash, o‘quv mazmunini tanlash, o‘qitish metodlarini asoslash, ta‘lim vositalarini aniqlash, baholash mezonlarini ishlab chiqish va kutilayotgan natijalarni prognoz qilishga qaratilgan kompleks jarayondir. Integratsiyalashgan ta‘lim esa ushbu jarayonni yanada murakkablashtiradi,

chunki unda bir nechta fan mazmuni, kompetensiyalar, metodlar va baholash mexanizmlari yagona didaktik tizim asosida uyg'unlashtiriladi[10].

Bugungi kunda oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirish masalasiga ma'lum darajada e'tibor qaratilayotgan bo'lsa-da, mavjud amaliyot ushbu yo'nalishda qator muammolar mavjudligini ko'rsatmoqda. Jumladan, fanlararo integratsiyani amalga oshirish metodikasi, pedagogik dizayn texnologiyalaridan foydalanish, kompetensiyalarni integratsiyalash hamda zamonaviy interfaol metodlarni qo'llash bo'yicha bo'lajak pedagoglarning amaliy tayyorgarligi yetarli darajada shakllanmagan[6].

Pedagogik loyihalashtirish – bu ta'lim jarayonining barcha tarkibiy qismlarini oldindan ilmiy asosda rejalashtirish va ularning o'zaro uyg'unligini ta'minlashga qaratilgan tizimli faoliyatdir. Mazkur jarayon ta'lim maqsadini aniqlash, o'quv natijalarini belgilash, kompetensiyalarni tanlash, mazmunni integratsiyalash, metod va texnologiyalarni tanlash, baholash mezonlarini ishlab chiqish, refleksiya va monitoringni tashkil etish komponentlaridan tashkil topadi[5].

Zamonaviy pedagogik dizayn konsepsiyasiga ko'ra, o'qituvchi darsni tayyor bilimlarni uzatuvchi emas, balki ta'lim jarayonining dizayneri sifatida faoliyat yuritadi[4]. U o'quvchilarning individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ta'lim muhitini loyihalashtiradi.

Integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirish esa mazkur jarayonni yangi bosqichga olib chiqadi. Chunki bunda o'qituvchi nafaqat bitta fan doirasida, balki bir nechta fan mazmuni va kompetensiyalarini yagona didaktik maqsad asosida uyg'unlashtiradi[3].

Hozirgi vaqtda umumiy o'rta ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv asosida ishlab chiqilgan davlat ta'lim standartlari integratsiyalashgan yondashuvni keng joriy etishni talab qilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda ona tili, o'qish savodxonligi, matematika, tabiiy fanlar, texnologiya hamda tasviriy san'at fanlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash muhim vazifa hisoblanadi[12].

Shunga qaramay, mavjud pedagogik amaliyot fanlararo bog'lanish yuzaki tashkil etilishi, integratsiyaning faqat mavzularni birlashtirish bilan cheklanishi, metodik ta'minotning yetarli emasligi, zamonaviy pedagogik dizayn texnologiyalarining kam qo'llanilishi, baholashning integratsiyalashgan mezonlari ishlab chiqilmaganligi, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi kabi muammolarni namoyon etmoqda[11].

Mazkur muammolar bo'lajak pedagoglarni tayyorlash tizimida ham kuzatilmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida ko'proq nazariy bilimlar berilayotgan

bo'lsa-da, amaliy loyihalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish yetarli darajada tashkil etilmagan.

Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida o'quv rejalari tahlili shuni ko'rsatadiki, metodika fanlari bo'yicha integratsiyalashgan mashg'ulotlar soni cheklangan. Talabalar ko'pincha har bir fanni alohida metodika asosida o'rganadilar. Natijada ular fanlararo aloqalarni amaliy dars ishlanmalarida to'liq aks ettirishda qiyinchilikka duch keladilar.

Bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini o'rganish integratsiyalashgan dars maqsadini to'g'ri shakllantira olmaslik, fanlararo kompetensiyalarni aniqlashdagi qiyinchiliklar, interfaol metodlarni noto'g'ri tanlash, STEAM yondashuvini qo'llash tajribasining kamligi, refleksiya va formativ baholashni samarali tashkil eta olmaslik, raqamli platformalardan foydalanish ko'nikmalarining yetarli emasligi kabi kamchiliklarni aniqlaydi[1]. Bunday holat bo'lajak pedagoglarning kelgusidagi kasbiy faoliyatida innovatsion darslarni samarali tashkil etish imkoniyatlarini cheklaydi.

So'nggi yillarda pedagogik dizayn konsepsiyasi asosida o'qituvchi faoliyatini loyihalashtirishning yangi yo'nalishlari shakllanmoqda. Ular kompetensiyaviy loyihalashtirish, konstruktivistik ta'lim modeli, STEAM integratsiyasi, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, raqamli pedagogika, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim texnologiyalari, moslashuvchan (adaptive) ta'lim dizaynini o'z ichiga oladi[2]. Mazkur tendensiyalar pedagogdan nafaqat fan mazmunini bilishni, balki pedagogik dizayn, ta'lim texnologiyalari, raqamli vositalar va baholash metodologiyasini puxta egallashni talab etadi.

Bo'lajak pedagoglarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish maqsadida quyidagi bosqichlardan iborat modelni qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi[9].

Bosqich	Asosiy faoliyat
Diagnostik	O'quvchilarning ehtiyojlari va tayyorgarlik darajasini aniqlash
Maqsadli	Integratsiyalashgan kompetensiyalarni belgilash
Mazmuniy	Fanlararo bog'lanishlarni tanlash
Texnologik	Interfaol metod va AKT vositalarini tanlash
Tashkiliy	Integratsiyalashgan topshiriqlarni ishlab chiqish
Baholash	Formativ va summativ baholash mezonlarini belgilash
Refleksiv	Natijalarni tahlil qilish va takomillashtirish

Mazkur model bo'lajak o'qituvchilarda tizimli fikrlash, pedagogik dizayn kompetensiyasi va innovatsion faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirish bo'yicha metodik qo'llanmalar yetishmasligi, fanlararo hamkorlikning sustligi,

amaliy mashg'ulotlarning kamligi, pedagogik amaliyotda integratsiyalashtirilgan darslar ulushining pastligi, baholash tizimining to'liq ishlab chiqilmaganligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda[7]. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun pedagogika oliy ta'lim muassasalarida "Pedagogik dizayn" va "Integratsiyalashtirilgan ta'lim texnologiyalari" modullarini kengaytirish, mikroo'qitish mashg'ulotlarida integratsiyalashtirilgan darslarni loyihalashtirishni joriy etish, STEAM laboratoriyalarini tashkil etish, raqamli platformalar asosida virtual dars loyihalarini ishlab chiqish, fan o'qituvchilarining hamkorlikdagi loyihalarini yo'lga qo'yish, sun'iy intellekt vositalari yordamida dars dizaynini takomillashtirish kabi takliflarni ilgari surish mumkin.

Bo'lajak pedagoglarda darslarni integratsiyalashtirish jarayonining o'qituvchi faoliyatini loyihalashtirishning hozirgi holati tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur yo'nalishda muayyan ijobiy natijalarga erishilgan bo'lsa-da, tizimli metodik ta'minot va amaliy tayyorgarlikni takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda. Integratsiyalashtirilgan ta'limni samarali tashkil etish o'qituvchidan pedagogik dizayn texnologiyalarini chuqur egallash, fanlararo bog'lanishlarni ilmiy asosda loyihalashtirish, zamonaviy interfaol metodlardan foydalanish hamda kompetensiyaviy baholash tizimini qo'llashni talab etadi[8].

Shu bois oliy pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarning integratsiyalashtirilgan darslarni loyihalashtirish bo'yicha metodik tayyorgarligini rivojlantirishga qaratilgan maxsus o'quv modullari, amaliy seminarlar, loyiha ishlari va raqamli pedagogik dizayn texnologiyalarini keng joriy etish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bunday yondashuv pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash hamda boshlang'ich ta'limda integratsiyalashtirilgan o'qitishning samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Atenov J.D. problems and the Current State of Methodological Preparedness of Future Teachers. International Journal of Artificial Intelligence. ISSN: 2692-515-x, Impact Factor: 9.23 American Academic publishers, volume 6, issue 03,2026. Pg-489-493.
<https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/11719>
2. Atenov J.D. The Concept of Methodological Preparedness of Future Teachers. International Multi Disciplinary Journal for Research&Development. ISSN 2394-6334 Impact factor: 8.854 Volume 13, issue 03(2026). Pg-393-397.
<https://www.ijmrd.in/index.php/imjrd/article/view/5318>
3. Atenov J.D. Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 2026-yil 16-mart №(3)2-son. 170-173-betlar.
4. Ibroximovna, M. N. (2022). Ijodiy tafakkurda til, so'z va nutq

birligi. *Science and innovation*, 1(Special Issue 2), 636-641.

5. Ibroximovna, M. N. (2025). Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy tafakkurini shakllantirishning ijtimoiy asoslari. *Eurasian Journal of Academic Research*, 5(10), 22-32.

6. Maktabgacha va Maktab Talimi Jurnali. (2022). *STEAM pedagogikasi va pedagogik tayyorgarlik masalalari*. Retrieved March 15, 2026, from <https://maktabgacha-va-maktab-talimiJurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/345>

7. Mamaraximova, N. (2022). Alisher Navoiy asarlarida nutq va tafakkur masalalari. *Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar*, (4).

8. Mamaraximova, N. (2022). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq o'stirish orqali ijodiy tafakkurni shakllantirish. *Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar*, (4).